

כרת (רש"י). והחילוק מדוע לרבי יהודה שהדרשה באה למעט אשה נתמעטה אשה לגמרי, ולרבי יוסי שבאה למעט קטן לא נתמעט אלא מכרת, משום שאשה פטורה ממצוות עשה שהזמן גרמא, והטעם שהיא חייבת בקרבן פסח הוא משום שהוא מצות עשה שיש בה כרת [ראה ביאורנו לעיל (ד"ה רבי יהודה)], וכאשר נתמעט שאינה חייבת בפסח שני כרת, ממילא התמעטה לגמרי מעשיית פסח שני משום שהוא מצות עשה שהזמן גרמא, אבל קטן שהגדיל נתמעט רק מכרת ולא מעיקר החיוב (משיב נפש).

איש זוכה ואין קטן זוכה לאחרים, משום שאין שליחות לקטן (רש"י), ואפילו באופן שהוא יכול לזכות לעצמו מדאורייתא, כגון כשדעת אחרת מקנה אותו, אינו יכול לזכות לאחרים [שאם אין דעת אחרת מקנה אותו, הרי אינו יכול לזכות לעצמו מדאורייתא ולא הוצרך הכתוב ללמד שאינו זוכה לאחרים. ומכאן נלמד למעט שליחות לקטן לכל מקום] (תוס'), והיינו כדעת רב חסדא בגמ' בגיטין (סד, ב) שאין קטן זוכה לאחרים מדאורייתא אף כשדעת אחרת מקנה אותו. אמנם לדעת רב יהודה שם, באופן שיש דעת אחרת מקנה, קטן זוכה לאחרים מדאורייתא, משום שלא נתמעט קטן משליחות אלא בדבר שאינו יכול לעשות לעצמו, כגון הפרשת תרומה, אבל בזכיה, כשם שזוכה לעצמו על ידי דעת אחרת מקנה, כך זוכה לאחרים. ולשיטתו, אין להעמיד את המיעוט ש'אין קטן זוכה' באופן שדעת אחרת מקנה אותו, ואף שבלא דעת אחרת מקנה אינו יכול לזכות אפילו לעצמו, מכל מקום הוצרך הכתוב להשמיענו שאינו זוכה לאחרים, שלא נאמר שכיון ש'שה לבית אבות דאורייתא', דינו כגדול לענין קרבן פסח ויכול למנות אחרים על קרבן פסח שלו, או שדבר זה גופא בא הכתוב להשמיענו, ש'שה לבית אבות לא דאורייתא' ובאמת גם הקטן עצמו אינו יכול להתמנות על קרבן פסח אלא אוכל בו ללא מינוי, ולפיכך אינו יכול לזכות בו לא לעצמו ולא לאחרים (תוס' שם).

וההוא מיבעי ליה דשוחטין את הפסח על היחיד, שאם היה סובר כרבי יהודה, היה לו למעט מ'באחד' שאין שוחטים את הפסח ביחיד, שהיא הדרשה הפשוטה יותר, ולא לדרוש פסוק זה לשוחט בשעת איסור הבמות (רש"י). ואף שלעיל (ע"א) אמרו לדעת רבי יהודה שלמידים שני דרשות מ'באחד' – לאסור במת יחיד, ושאין שוחטין את הפסח על היחיד, יש לומר שלא אמרו כן אלא לדעת רבי יהודה שסובר ש'איש לפי אכלו' אינו יתור, ולכך אינו יכול לדרוש מפסוק זה ששוחטין על היחיד וכמו שדרש רבי יוסי, אבל רבי שמעון בסוגייתנו הלא סובר שהוא נחשב יתור, שהרי מיעט מפסוק זה אשה, ואם כן מסתבר יותר ללמוד מפסוק 'באחד' רק למעט במת יחיד ולא שאין שוחטין על היחיד, כיון שפשוטות הכתוב 'איש לפי אכלו' משמע שבה ללמד ששוחטין על היחיד (שפת אמת, ביישוב קושיית התוס').

לית ליה לרבי שמעון הא דאמר רבי אלעזר נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה וכו', ואין לפרש שדברי רבי שמעון נאמרו לגבי אכילת מרור שנשים פטורות ממנה, שהרי נאמר 'על מצות ומורורים יאכלוהו', וכשם שנשים חייבות במצה מדאורייתא כך הן חייבות במרור (רש"י). ואף שבגמ' להלן (ק, ב) מבואר שבזמן הזה שאין קרבן פסח, חיוב מצה הוא מדאורייתא מדכתיב 'בערב תאכלו מצות', אבל מרור אינו אלא מדרבנן כיון שזכור חיובו רק בפסוק 'על מצות ומורורים יאכלוהו', וכיון שאין פסח אין מרור [ואם כן גם לגבי נשים שאין חייבות בפסח לדעת רבי שמעון,

רבי יהודה סבר במקסת נפש ואפילו נשים, ולולי הריבוי היו הנשים פטורות, משום שמצות קרבן פסח היא מצות עשה שהזמן גרמא. ועוד יש לפרש, שאילולי הריבוי היינו למדים כרבי שמעון שדרש ממה שנאמר בפסח ראשון 'איש' למעט אשה (מהר"י קורקוס קרבן פסח א, א). ויש שכתב, שלא שייך לפטור נשים ככל מצוות עשה שהזמן גרמא, משום שהקרבן בא על שם הנס שפסח הקב"ה על בתי אבותינו במצרים, ואף הנשים היו באותו הנס, וכמו שהן חייבות במגילה ובהדלקת נר חנוכה מטעם זה. ועוד, שהרי הן חייבות לאכול מצה [כמבואר בגמ' בסוכה (כח, ב)], וקרבן פסח הוקש למצה, שנאמר 'על מצות ומורורים יאכלוהו' (תשב"ץ א, ג, אמנם דאם ביאורנו להלן קח, א ד"ה שאף, שיש סוברים שטעם זה אינו מועיל לחייב נשים במצוות דאורייתא). ויש שכתב טעם נוסף, שכיון שקרבן פסח הוא מצות עשה שיש בה כרת, נשים חייבות בה, וכמבואר בתוס' במגילה (כ, א) שמתעם זה צריך פסוק לפטור נשים ממילת בניהן (שפת אמת).

הטאו ישא האיש ההוא איש אין אשה לא. וכוונת הכתוב למי שלא עשה פסח שני שישא את חטאו, ולכן דורשים למעט אשה מפסח שני, ואין סוף הפסוק המשך לתחילתו העוסקת במי שלא הקריב פסח ראשון שלא מחמת טומאה או דרך רחוקה (רש"י). והיינו כדעת רבי להלן (צג, א) שפסח שני הוא רגל בפני עצמו, ולכן גם מי שלא נתחייב בראשון או ששגג בו, אם לא עשה את השני חייב כרת [אולם לדעת רבי נתן (שם), פסח שני הוא תשלומין לראשון, ומי שלא נתחייב בראשון אינו חייב לעשות את השני, ואם שגג בראשון אינו חייב כרת אף אם לא עשה את השני] (רש"י, ע"פ מהר"ח, ע"ש ששינה הגירסא בדברי רש"י).

אהני ככל חקת הפסח טפילה בעלמא, שאף שלרבי יהודה אין נשים חייבות לעשות פסח שני ואי אפשר לשחוט עליהן בפני עצמן, מכל מקום הן יכולות לאכול ממנו, ואף אפשר למנותן עליו לצורך כך, כיון שיש להם רשות לעשות פסח. אמנם אם לא היתה להן רשות לעשות פסח, לא היה חל מינויין ולא היו רשאיות לאכול ממנו, שאין הפסח נאכל אלא למנויין (אור שמח קרבן פסח ב, ג). ויש שכתב, שלדעת רבי יהודה אין נשים יכולות להתמנות על פסח שני, ומכל מקום יכולות לאכול ממנו ואינן עוברות על איסור 'שלא למנויין', משום שאין איסור זה נוהג אלא במי שהוא בתורת מינוי, אבל מי שאינו בתורת מינוי, לא נאמר בו איסור אכילה שלא למנויין (אבי עזרי קרבן פסח ה, ז, ע"פ תוס' נדרים לו, א). ולפירוש זה, מה שאסר עליהן רבי שמעון לאכול בשני, אף שלשיטתו גם בראשון אינן אלא טפילה לאחרים ואוכלות שלא במינוי, היינו משום גזירת הכתוב 'איש' ולא אשה, ובפסח ראשון יש ריבוי שיכולות ליטפל לאנשים (חקרי לב י"ד ד, קמה).

למעוטי קטן מפרת, ואף שקטן פטור מכל המצוות, הוצרך הפסוק ללמד על קטן שהגדיל בין פסח ראשון לשני שהוא פטור, מפני שהשני הוא תשלומין לראשון (תוס'). ואף שרבי יוסי דרש את סוף הפסוק 'חטאו ישא האיש ההוא' על פסח שני, ונמצא שהוא סובר כדעת רבי להלן (צג, א), ראה ביאורנו לעיל ד"ה חטאו) שהשני הוא רגל בפני עצמו, ומבואר בגמ' שם שלרבי קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב, מכל מקום לרבי יוסי נתחדש מגזירת הכתוב לפטור קטן שהגדיל בין שני פסחים (ע"פ מהרש"א). ויש שכתב, שבאמת לדעת רבי יוסי קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פסח שני, והדרשה מ'איש' באה רק למעט שאם לא עשה אינו חייב